

УДК 327 (469) «20/21»

DOI: <https://doi.org/10.33782/2708-4116.2023.2.206>

Тетяна Богданова, Олексій Каленюк*

ПРІОРИТЕТИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ПОРТУГАЛІЇ У ХХІ ст.

Анотація: *Квітнева революція 1974 року поклала початок нової доби у зовнішній політиці Португальської Республіки. З 70-х років ХХ ст. зовнішня політика Португалії розвивалась у відповідності до трьох пріоритетів: Європа, Атлантика, португаломовний світ. В останнє десятиліття спостерігається трансформація зовнішньополітичних пріоритетів Португалії через поєднання традицій і новацій. Автори визначають головні напрями нової зовнішньої політики Португалії, такі як співробітництво в цілях розвитку, підтримка португаломовних громад, інтернаціоналізація португальської економіки і багатосторонність.*

Ключові слова: *Португалія, Європа, Атлантична вісь, португаломовний світ, співробітництво в цілях розвитку, багатосторонність*

Постановка проблеми. Квітнева революція 1974 р. поклала початок нової доби у зовнішній політиці Португальської Республіки. Протягом п'яти з половиною століть, від захоплення мусульманської Сеути (місто на узбережжі Марокко) у 1415 р. і до визволення африканських колоній після «революції гвоздик» Португалія відчувала себе державою світового масштабу. Імперський спадок залишив глибокий відбиток у свідомості нації, багато в чому сформувавши її сучасний вигляд. З 70-х років ХХ ст. зовнішня політика Португалії розвивалась у відповідності до трьох пріоритетів: Європа, Атлантика, португаломовний світ.

Португалія визнала незалежність України в січні 1992 р.¹, у країні достатньо велика українська діаспора, з 24 лютого 2022 р. Португалія прихистила понад 50 тис. українських біженців у зв'язку з війною. Урядом Португалії була створена програма «Португалія для України»² з метою об'єднати дії щодо допомоги біженцям всередині держави та на міжнародному рівні. Під час візиту до України в травні 2022 р. прем'єр-міністр Португальської Республіки Антоніу Кошта заявив про «беззастережну підтримку України та подальше поглиблення нашої гуманітарної, фінансової та військової підтримки», а також виділення Україні до 250 млн. євро. У квітні 2023 р. прем'єр-міністр Португалії Антоніу Кошта разом із канцлером ФРН Олафом Шольцем підтвердили, що прагнуть продовжити співпрацю у військовій підтримці України, зокрема, у постачанні бойових танків Leopard 2³.

* Богданова Тетяна Євгенівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики Чорноморського національного університету імені Петра Могили (Миколаїв, Україна); ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9879-9073>; e-mail: t_bohdanova@ukr.net

Каленюк Олексій Сергійович – магістр міжнародних відносин, Чорноморський національний університет імені Петра Могили (Миколаїв, Україна);

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4127-6743>; e-mail: alekssergiyovich@gmail.com

¹ Політичні відносини між Україною та Португалією // Посольство України в Португальській Республіці. URL: <https://portugal.mfa.gov.ua/spivrobotnictvo/236-politichni-vidnosini-mizh-ukrajinoju-ta-portugalijeju>

² Португалія для України. URL: <https://portugalforukraine.gov.pt/uk/>

³ Німеччина та Португалія продовжать співпрацю для допомоги Україні – Шольц і Кошта // Радіо Свобода. 2023. 19 квітня. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-nimechchyna-portugalija-dopomoha-ukrajini/32370994.html>

Отже, визначення пріоритетів зовнішньої політики Португальської Республіки становить актуальність даної проблеми для української науки.

Ступінь наукової розробки проблеми. Дослідження зовнішньої політики Португалії не є популярним у вітчизняним дослідників, є лише окремі публікації Р. Троненка й О. Шарова, І. Огнівець⁴ про розвиток українсько-португальських відносин, а також І. Зінко про діяльність Португалії у міжнародних організаціях⁵. Більше уваги приділено міграційному феномену Португалії (М. Марцинюк, А. Худолій⁶) та українській діаспорі в іберійських країнах⁷.

Слід відзначити праці зарубіжних науковців П. Сеабра та П. Горжао, присвячені взаємодії Португалії з екс-колоніями, зокрема, Анголою, атлантичному вектору зовнішньої політики країни й ін.⁸, а також цікаву колективу монографію, що досліджує сучасну політику Португалії⁹.

Мета статті полягає у з'ясуванні пріоритетів зовнішньої політики Португалії на сучасному етапі, визначенні основних трендів розвитку на початку 20-х років ХХІ ст.

Основні пріоритети зовнішньої політики Португалії зумовлені її геополітичним становищем. Перші три вісі – Європа, Атлантика та португаломовний світ¹⁰ – визначаються історичним і геополітичним минулим Португальської імперії. На думку П. Санчес да Коста Перейра, Португалія є європейською країною, але не континентальною, а передовсім, атлантичною нацією. І з 1976 р. всі уряди Португальської Республіки включали ці три вісі у свої програми. Ці геополітичні чинники стали засадами для побудови зовнішньої політики¹¹.

Одним із головним акторів здійснення зовнішньої політики Португалії є Міністерство закордонних справ (МЗС). Місія МЗС полягає у розробці, стимулюванні, реалізації й оцінці зовнішньої та європейської політики країни, а також у координації та

⁴ Троненко Р.В., Шаров О.М. Паралелі та меридіани співпраці: португальські перспективи України // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2009. Вип. 15. С. 129-134; Огнівець І. Розвиток українсько-португальських відносин в умовах протидії російській гібридній війні // Україна дипломатична. 2021. Вип. 22. С. 311-321.

⁵ Зінко І. Сучасна позиція Португальської Республіки в міжнародних організаціях // Вісник Львівського університету. Серія : Міжнародні відносини. 2020. Вип. 48. С. 38-54.

⁶ Марцинюк М.П. Міграційний феномен Португалії: еміграційно-імміграційний баланс до і після вступу в Європейський Союз (1974-2001 рр.) // Науковий вісник Дипломатичної академії України. 2015. Вип. 22 (1). С. 106-112; Худолій А.О. Імміграція в Португалію в ХХІ столітті // Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія: Політичні науки. 2018. № 3. С. 42-47.

⁷ Мачінідзе І.Ю. Інтеграція українських іммігрантів в Іспанії та Португалії в контексті міграційної політики Європейського Союзу: автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.04 / Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили. Миколаїв, 2012. 20 с.

⁸ Seabra P., Gorjão P. Intertwined Paths: Portugal and Rising Angola // SAIPA Occasional Paper. 2011. № 89; Seabra P. Um produto de tempos passados? Portugal e África no domínio político-diplomático // Política Externa Portuguesa e África: Tendências e Temas Contemporâneos. Lisboa, 2019. P. 73-99; Seabra P. A case of unmet expectations: Portugal and the South Atlantic // Portuguese Journal of Social Science. 2014. Vol. 13. № 3. P. 331-346.

⁹ Fernandes Jorge M., Magalhães Pedro C., Pinto António Costa (Ed.) The Oxford handbook of Portuguese politics. Oxford: Oxford University Press, 2022.

¹⁰ Portuguese Foreign Policy // Portuguese Government Portal. URL: <https://portaldiplomatico.mne.gov.pt/en/foreign-policy/foreign-policy>

¹¹ Pereira Pedro Sanchez da Costa. Portuguese foreign policy: constraints and responses // The road ahead: the 21st-Century world order in the eyes of policy planners / Benoni Belli, Filipe Nasser (editors). Brasília: FUNAG, 2018. P. 269-270.

підтримці інших міністерств у їхньому зовнішньому та європейському масштабі відповідно до їх компетенції¹².

Європейський вектор зовнішньої політики Португалії сконцентрований на розбудові й участі країни в Європейському Союзі. Участь у європейському будівництві є стратегічним пріоритетом зовнішньої політики Португалії. З моменту вступу до Європейського співтовариства 1 січня 1986 р. інтеграція в Європу стала ключовим рушієм розвитку та модернізації країни. Це також допомогло надати країні голос на європейській і світовій арені. На сайті Міністерства закордонних справ Португалії зазначено, що ЄС є найбільш амбітним й успішним проектом економічної та політичної інтеграції в історії міжнародних відносин. Організація створила та зміцнила спільноту миру, свободи, демократії та процвітання серед своїх держав-членів, засновану на соціальній ринковій економіці та забезпеченні соціального захисту та добробуту своїх громадян. Зараз ЄС стикається з низкою зовнішніх викликів, таких як міграційні потоки, управління південними та східними регіонами, а також програми розвитку та клімат. ЄС також має вирішити низку внутрішніх пріоритетів, таких як посилення економічної та соціальної конвергенції між економіками різних держав-членів, або продовження зусиль для забезпечення того, щоб громадяни бачили ЄС як актив, здатний задовольнити їхні законні бажання та захистити їхні фундаментальні інтереси.

Португалія принесла в ЄС своє трансатлантичне покликання та свій особливий зв'язок з Африкою та португаломовними країнами. Не випадково з ініціативи Португалії відбулися перші саміти ЄС-Африка та ЄС-Бразилія¹³.

У рамках цього порядку денного Португалія повністю взяла на себе зобов'язання держави-члена за допомогою позитивних і мобілізуючих ініціатив. Сфери, на яких він зараз зосереджує свою політичну діяльність, включають:

- посилення економічного та валютного союзу з метою надання нового імпульсу європейській політиці щодо економічного та соціального зближення;
- поглиблення реалізації Єдиного ринку, зокрема Єдиного цифрового ринку та Енергетичного союзу;
- посилення соціального виміру Європи з метою створення Європейської основи соціальних прав;
- підготовка багаторічної фінансової програми після 2020 року;
- консолідація ЄС як зони вільного пересування людей;
- участь у розробці міграційної політики та політики щодо біженців і шукачів притулку;
- продовження просування інтегрованої стратегії запобігання тероризму та боротьби з ним;
- участь у процесі євроінтеграції у вимірі безпеки та оборони;
- участь у переговорному процесі щодо виходу Великої Британії з ЄС;
- внесок у розвиток Європейської політики сусідства, зосереджуючись на південному та східному кордонах;

---

¹² What the MFA does // Portuguese Government Portal. URL: <https://portaldiplomatico.mne.gov.pt/en/about-us/who-we-are/what-the-mfa-does>

¹³ European Affairs. Diplomatic Portal. URL: <https://bit.ly/3NxWPik>

– консолідація та зміцнення відносин ЄС з третіми країнами/регіонами, зокрема в Африці та Латинській Америці¹⁴.

«Атлантична вісь». З точки зору португальської зовнішньої політики, всі океани, не лише Атлантичний, мають величезне значення. Безпековий аспект Атлантичного регіону для Португалії виявляється, перш за все, у членстві Португалії в НАТО та її відносинах з найважливішими партнерами у цьому контексті: Великою Британією (майже сім століть), Сполученими Штатами Америки (з 1949 р.).

Отже, вихід до моря /океану є важливим аспектом міжнародних відносин Португалії. З геополітичних, історичних і культурних причин море є ключовим фактором у процесі побудови португальської ідентичності, сприйняття світу та ролі, яку країна відіграє в міжнародних відносинах. Португалія має берегову лінію в 2500 км та виключну економічну зону в 1,7 млн. кв. км, що робить її однією з найбільших у світі. Крім того, трикутник материка, Азорських островів і Мадейри надає Португалії юрисдикцію над 48% вод, що прилягають до Європейського Союзу, що зміцнює її позиції в європейському атлантичному середовищі. За словами морського міністра Португалії Р. Серрау Сантуша, на даний момент морський сектор економіки Португалії становить понад 5% ВВП, близько 5% експорту та 4% робочих місць. Це одні з найвищих значень у державах-членах ЄС, але амбітними цілями Національної океанічної стратегії країни є збільшення внеску блакитної економіки до 7% ВВП і 5,2% від загальної кількості робочих місць до 2030 року¹⁵.

Для забезпечення зовнішньої політики Португалія розробила Національну океанічну стратегію (NOS). У 2021 р. уряд Португалії видав резолюцію Ради міністрів про схвалення Національної океанічної стратегії (NOS) на 2021-2030 рр. Це план дій, головним чином спрямований на економічне, соціальне та екологічне покращення національного морського простору шляхом реалізації галузевих і міжгалузевих проектів, а також існуючих національних стратегічних планів або тих, що готуються¹⁶. З цієї точки зору морські справи набувають беззаперечного стратегічного значення для Португалії, особливо тому, що доступ до океанів набуває все більшої ваги на міжнародному рівні.

На думку Р. Санчес да Коста Перейра, турбулентність міжнародних відносин і зростання викликів зі сходу та південного сходу зумовлює НАТО приділяти більше уваги даним загрозам, і ставати «менш відкритим для дій у Магрибі та Сахелі, звідки можуть виникнути найбільші загрози для південного флангу ЄС і Португалії»¹⁷. Однак, незважаючи на обставини, Португалія залишається вірним союзником у рамках НАТО, водночас прагнучи поглибити європейський проєкт у сфері європейської безпеки.

На національному рівні Португалія прагне до скорочення присутності США на Азорських островах, натомість представивши такі ініціативи як «Атлантичний міжнародний дослідницький центр – AIR Center» – проєкт, спрямований на розвиток співпраці та міжнародних наукових досліджень у галузі океанів, клімату та космосу – і

---

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ CorPower Ocean – Oceans of potential in a time of profound change: An interview with Portugal's Minister of the Sea Ricardo Serrão Santos // CorPower Ocean. 2022. URL: <https://bit.ly/3Nuhx2R>

¹⁶ 2021-2030 National ocean strategy // IFLR1000. IFLR1000 – The guide to the world's leading financial law firms. URL: <https://www.iflr1000.com/NewsAndAnalysis/2021-2030-National-ocean-strategy/Index/12456>

¹⁷ Pereira Pedro Sanchez da Costa. Portuguese foreign policy: constraints and responses... P. 275-276.

створення «Атлантичного оборонного центру» – що матиме користь від стратегічного розташування Азорських островів. Це, на думку дослідника, є конкретними прикладами зацікавленості Португалії в ініціативах, які зміцнюють стратегічне положення Португалії в Атлантиці.

Отже, центральне місце Португалії в Атлантиці є вкрай важливим аспектом її зовнішньої політики. Сфокусування уваги на участі Португалії в Європейському Союзі та НАТО, CPLP та Іbero-Американському співтоваристві дає чітке розуміння цього геополітичного центру. Розташування Португалії на перехресті Північної та Південної Атлантики, Середземного моря й Атлантики, між Європою, Америкою й Африкою саме по собі виправдовує стратегічність атлантичного вектору зовнішньої політики.

Португаломовний світ, як напрям зовнішньої політики, втілюється переважно через діяльність Співтовариства португаломовних країн (CPLP). 17 липня 1996 р. в Лісабоні, де проходив саміт глав держав та урядів, було офіційно проголошено про створення Співтовариства португаломовних країн у складі Анголи, Бразилії, Гвінеї-Бісау, Кабо-Верде, Мозамбіку, Португалії, Сан-Томе та Принсіпі. У 2002 р., із завоюванням незалежності, Східний Тимор став восьмим членом Співтовариства португаломовних країн, а в 2014 – до спільноти увійшла Екваторіальна Гвінея¹⁸.

Відзначимо, що ця спільнота складається з країн з особливою регіональною динамікою та різними перспективами щодо їх членства в цій організації. Ці різні погляди стосуються як національних цілей, які переслідує кожна країна, так і спільних інтересів організації. Водночас, потенціал CPLP є величезним. CPLP і португаломовний світ побудований на спільній ідентичності, яка має спільні історичні та мовні корені, пропонуючи широкі можливості, оскільки він охоплює величезний демографічний і комерційний простір глибокої культурної спорідненості у дев'яти країнах Америки, Африки, Азії та Європи. Португальська мова в даний час є однією з європейських мов, що найшвидше розвиваються, і найбільш поширені в Південній півкулі. Передбачається, що до 2050 р. 400 млн. людей розмовлятимуть португальською, зокрема, Бразилія та країни Африки.

Співробітництво в цілях розвитку. Політика розвитку співпраці є ключовим вектором зовнішньої політики Португалії. Він базується на широкому національному консенсусі між основними політичними силами та громадянським суспільством з метою викорінення бідності та забезпечення сталого розвитку країн-партнерів у контексті поваги до прав людини, демократії та дотримання верховенства права. Співпрацю слід розуміти як інвестицію, а не як витрату, як розвиток, а не допомогу, яка доповнює та зміцнює інші аспекти зовнішньої політики, включаючи економічну дипломатію та зовнішню культурну діяльність, із взаємною вигодою.

Концепція португальської політики співробітництва в галузі розвитку приділяє увагу новим можливостям, національним і міжнародним викликам, а також міжнародним зобов'язанням. Вона має бути узгодженою та корисною для національних інтересів і забезпечувати ефективну та структуровану відповідь на цілі та пріоритети країн-партнерів.

Історично географічними пріоритетами португальської співпраці були португаломовні країни, але стратегічно розглядаються нові географічні зони, такі як

---

¹⁸ Histórico – Como surgiu? // Comunidade dos Países de Língua Portuguesa. URL: <https://www.cplp.org/id-2752.aspx>

Північна та Західна Африка, Латинська Америка та Атлантичний регіон. Рішення про посилення центральної ролі Інституту співробітництва і мови (Instituto Camões) у зовнішній діяльності Португалії. На думку Р.Р. Санчес да Коста Перейра: «Глобальне утвердження португальської мови, міжнародна проєкція португальської та португаломовної культур, а також спосіб, за допомогою якого ми здійснюємо партнерство для розвитку» є стратегічними для зовнішньої політики Португалії¹⁹.

Інститут Камоенса відповідає за координацію та нагляд за діяльністю у сфері розвитку та забезпечує представництво та участь Португальської держави в заходах, розроблених міжнародними організаціями, спрямованих на співпрацю та державна допомога на розвиток. Інститут Камоенса, просуває, фінансує, співфінансує, а також реалізує десятки програм і проєктів у кількох країнах-партнерах, переважно португаломовних країнах і Тимор-Лешті, у кількох галузях. Ці втручання впливають із пріоритетів і доданої вартості, створених Португальською кооперацією, відповідаючи на стратегії, визначені партнерами.

Інститут Камоенса відповідає за управління (у дуже тісній координації з принципами та настановами національної зовнішньої політики), координацію та нагляд за діяльністю з співробітництва в цілях розвитку, а також за представництво та участь португальської держави у діяльності міжнародних організацій, пов'язані зі співробітництвом і допомогою розвитку.

Португальська співпраця активна в цих трьох основних сферах: 1) Співпраця для розвитку, 2) Освіта та усвідомлення розвитку та 3) Гуманітарна та екстрена допомога.

Спрямоване на пріоритети та цілі двостороннього співробітництва, португальське багатостороннє співробітництво сприяє налагодженню партнерства та синергії діяльності, розробленої у певних рамках, зокрема Організації Об'єднаних Націй, Європейського Союзу, Організації економічного співробітництва та розвитку, Співтовариства португаломовних країн та Іберо-американського співтовариства націй²⁰.

У Стратегічній концепції розвитку співпраці Португалії на 2014–2020 рр.²¹ було виокремлено важливі аспекти розвитку політики співробітництва, зокрема підкреслено, що португальська співпраця з метою розвитку має бути розроблена та реалізована як інструмент зовнішньої політики Португалії.

Основна мета португальського співробітництва в галузі розвитку в рамках португальської зовнішньої політики, полягає в тому, щоб сприяти викоріненню бідності та сталому розвитку в контексті поваги до прав людини, демократії та верховенства права в країнах-партнерах. У цьому контексті діють основні чотири принципи:

1. *Узгодженість/координація.* Для посилення узгодженості політики розвитку та координації, моніторинг і діалог між партнерами, а також взаємодоповнення дій і партнерства.

2. *Концентрація.* Надавати географічний і галузевий пріоритет більшим програмам

---

¹⁹ *Pereira Pedro Sanchez da Costa.* Portuguese foreign policy: constraints and responses... P. 278.

²⁰ Activity – Camões – Instituto da Cooperação e da Língua. Início – Camões – Instituto da Cooperação e da Língua. URL: <https://www.instituto-camoes.pt/en/activity-camoes/what-we-do/co-operation/activity>

²¹ Strategic Concept for Portuguese Development Cooperation 2014–2020 // Instituto Camões. URL: https://www.instituto-camoes.pt/images/cooperacao/concctestratg_eng_v2.pdf

структурного характеру, відповідно до стратегічних пріоритетів, визначених з країнами-партнерами.

3. *Право власності*. Розробка проекту має базуватися на розвитку потенціалу та стійкості, в рамках документа про потенціал.

4. *Партнерство*. Диверсифікація партнерства, у тому числі через тристороннє співробітництво та нові джерела фінансування, з метою спільного використання потенціалу та ресурсів і залучення двосторонніх і багатосторонніх фондів.

Специфіка португальського співробітництва у галузі розвитку впливає з особливих культурних та емоційних зв'язків португаломовними країнами, а також зі схожими історичними, культурними, мовними та правовими джерелами. У цьому контексті португальська мова – як спільна спадщина та глобальна мова – має значний економічний потенціал, оскільки нові полюси зростання, ресурси та ідеї думають і говорять португальською.

Нові аспекти зовнішньої політики Португалії у 10-ті – 20-ті роки XXI ст. Хоча основні пріоритети залишаються цілком актуальними, чинний уряд соціалістів на чолі з Антоніу Кошта (з 2015 р.) запровадив три додаткові виміри, а саме важливість і підтримку португальських громад, інтернаціоналізацію португальської економіки та зміцнення багатосторонності.

У січні 2023 р. Міністр закордонних справ Португалії Жоау Гомеш Кравінью, виступаючи на дипломатичному семінарі в Лісабоні, заявив, що «саме в часи міжнародної турбулентності нам найбільше потрібно працювати над якими-то стратегічними активами, які, на щастя, ми маємо в нашій зовнішній політиці»²².

Стосовно підтримки португаломовних громад, то необхідно доповнювати та взаємно посилювати три основні елементи: економічна дипломатія, зовнішня культурна акція та політика розвитку співпраці. Останній розглядається як важлива інвестиція як для країн-партнерів, так і для Португалії, оскільки: 1) зміцнює потенціал країн та інституцій у життєво важливих сферах людського розвитку; 2) сприяє належному врядуванню, демократії та зміцненню верховенства права; 3) надає динамізму місцевій економіці та сприяє економічному зростанню через зміцнення національного підприємницького сектору та залучення прямих іноземних інвестицій, які можуть сприяти збільшенню міжнародної інтеграції²³.

Португальські громади продовжують зростати та диверсифікуватися. Основна мета полягає у сприянні їхньому добробуту, безпеці та якісній і змістовній інтеграції в країні перебування, зберігаючи при цьому своє португальське коріння та пам'ять. Потреби португаломовних спільнот передбачає розуміння їх неоднорідності, їх різне походження та їхні очікування.

Новим аспектом зовнішньої політики Португалії є *інтернаціоналізація*. Португалія все більше стає глобальною нацією. Португальський експорт, на який у 2005 р. припадало 27% ВВП країни, на 2021 р. становив 41,59%, відповідно до збірки показників розвитку

---

²² Minister of Foreign Affairs notes Portugal's strategic role. XXIII Governo – República Portuguesa. 2023. January 4. URL: <https://www.portugal.gov.pt/en/gc23/communication/news-item?i=minister-of-foreign-affairs-notes-portugals-strategic-role>

²³ Strategic Concept for Portuguese Development Cooperation 2014-2020: Governo de Portugal, 2018. 42 p.

Світового банку, складеної з офіційно визнаних джерел²⁴. Якщо відкинути Євросоюз, експортні ринки включають США, Анголу, Бразилію, Китай, Марокко, Швейцарію.

Інтернаціоналізація була стратегічною метою для Португалії, яку давно переслідує МЗС і концептуалізувала приблизно два десятиліття тому в терміні «економічна дипломатія». Завдяки міжнародній мережі, якою керують Міністерство закордонних справ та Португальське агентство з інвестицій і зовнішньої торгівлі, що постійно координує свою діяльність, Португалія проводить активну стратегію інтернаціоналізації, підтримуючи національні компанії за кордоном і сприяючи іноземним інвестиціям у Португалії. Це досягається за допомогою різноманітних засобів, таких як: економічні, комерційні та податкові угоди та конвенції, або просування іміджу країни та продуктів за кордоном, або навіть створення мереж, які можуть захистити зовнішньополітичні інтереси. У цій сфері, особливу увагу слід приділити ролі португальських громад у просуванні довірчих і комерційних відносин між Португалією та країнами їхнього проживання, а також в інвестиціях у Португалії. Присутність і вага португальської мови на всіх континентах також є елементом, який зближує культури, сприяючи інтернаціоналізації та інтеграції португаломовних економік, що необхідно сприяти та заохочувати.

З точки зору національної державної політики, особливу увагу також слід приділити ініціативам, розробленим Португальським агентством з інвестицій і зовнішньої торгівлі, які сприяють інтернаціоналізації португальських компаній та їх експортній діяльності, включаючи, але не обмежуючись, через індивідуальні зустрічі з делегатами, які пропонують компаніям індивідуальні консультації, інформацію та поради щодо бізнес-середовища, інформаційні сесії, семінари з експертами, а також через організацію та сприяння участі у міжнародних виставках²⁵.

Зміцнення *багатосторонності* також відноситься до нових аспектів зовнішньої політики Португалії. Португалія розглядає багатосторонність як необхідну умову для встановлення та підтримки міжнародного порядку. Зміцнення багатосторонності повинно бути засновано на примиренні та повазі до міжнародних правил. Португалія є членом майже всіх основних міжнародних організацій та усвідомлює, що співпрацюючи з іншими міжнародними партнерами у досягненні спільних цілей, країна набуває ваги та впливу, а також здатна максимізувати присутність і вплив, подолання проблем.

Враховуючи численні виклики на міжнародному рівні, Португалія активно просуває багатосторонність. Це одночасно є характеристикою зовнішньої політики Португалії та головною метою зовнішньополітичної діяльності. Звідси те значення, яке надає Португалія ООН як центральному елементу багатосторонніх дій у питаннях, що становлять міжнародний порядок денний, має велике значення для Португалії, включно зі встановленими Цілями розвитку, серед яких: зміна клімату, міграція, захист біженців, морські проблеми та стале використання океанів. Португалія досягла значних успіхів у багатосторонній сфері. Країну тричі обирали до Ради Безпеки ООН, чинним Генеральним секретарем ООН з 2017 р. є экс-прем'єр-міністр Португалії Антоніу Гутерріш. Таким чином,

---

²⁴ Portugal – Exports Of Goods And Services (% Of GDP) – 2023 Data 2024 Forecast 1960–2021 Historical. Trading economics // 20 million indicators from 196 countries. URL: <https://tradingeconomics.com/portugal/exports-of-goods-and-services-percent-of-gdp-wb-data.html>

²⁵ About Us. Aicep Portugal Global. URL: <https://www.portugalglobal.pt/EN/about-us/Pages/about-us.aspx>

Португалія створює імідж на міжнародній арені, як країна без корисливого національного інтересу, яка здатна зрозуміти та висловити свої занепокоєння, залишаючись відданий сприянню спільному благу та повазі для міжнародних правил. Таким чином, Португалія здобула присутність у глобальному масштабі.

Країна створила розвинену мережу морських шляхів, якими товари та продукти імпортуються й експортуються до різних частин світу. Головні партнери з експорту з числа країн ЄС у 2022 р. – Франція (15%) та ФРН (11%), з інших країн – Велика Британія (4,5%) та США (4,4%). У структурі експорту найбільша частка припадає на автомобілі та запчастини (15%), ядерні реактори та котли (7%)²⁶.

Важливим новим аспектом зовнішньої політики Португалії є збільшення кількості мігрантів через конфлікти, які відбуваються у світі. Кількість іммігрантів у Португалії зросла майже на 70% за останні п'ять років, стрімко зростаючи навіть під час пандемії. Оскільки громадяни ЄС мають право жити та працювати в усіх державах-членах, Португалія втрачає багатьох своїх громадян через вищі зарплати в таких країнах, як Франція та Німеччина, і покладається на дешеву робочу силу з-за кордонів ЄС, щоб зберегти свою економіку. Результатом є імміграційна політика, яка є однією з найбільш поступливих в Європі.

Цю політику надання дозволу на проживання іммігрантам, які знайшли роботу незалежно від того, як вони прибули, можна простежити з 1986 р., коли Португалія приєдналася до ЄС. У 2007 р. уряд створив офіційний механізм, який дозволяє іммігрантам подавати документи на проживання, як тільки вони знаходять роботу. Жителі Південної Азії є найшвидше зростаючою групою іммігрантів у Португалії, хоча громадяни колишніх португальських колоній перевищують їх за абсолютною кількістю²⁷.

Отже, після Квітневої революції 1974 р. зовнішня політика Португалії розвивалась у відповідності до трьох пріоритетів: Європейський простір, Атлантична вісь, португаломовний світ. В останнє десятиліття спостерігається трансформація зовнішньополітичних пріоритетів Португалії через поєднання традицій і новацій, що зумовлено, на нашу думку, зростаючою турбулентністю міжнародних відносин, гібридизацією викликів і загроз міжнародній і національній безпеці й ін. Запровадження співробітництва в цілях розвитку, яке реалізується, насамперед, через Інститут Камоенса, виявилось результативним, проте пандемія COVID-19, зростання продовольчої небезпеки, ескалація насильства на півночі Мозамбіку та в Європі вимагають «адаптації» даної програми.

Уряд Антоніу Кошти також розвиває такі нові напрями у сфері зовнішньої політики Португалії як підтримка португаломовних громад, інтернаціоналізація португальської економіки та багатосторонність з метою покращення іміджу країни на міжнародній арені, зростання впливу не лише серед португаломовних країн. Обрання португальського політика Антоніу Гутерріша вже вдруге Генеральним секретарем ООН засвідчує дієвість обраного зовнішньополітичного курсу.

---

²⁶ Portugal's Top 10 Exports and Imports – Tracking Docket. Tracking Docket. URL: <https://www.trackingdocket.com/portugal-top-exports-imports/>

²⁷ Makan A. How Portugal Quietly Became a Migration Hub // Foreign Policy. 2022. URL: <https://bit.ly/3NBIQYX>

Tetiana Bohdanova, Oleksii Kaleniuk

Priorities of Portugal's Foreign in XXI Century

Abstract: The April 1974 revolution marked the beginning of a new era in Portuguese foreign policy, and that, since then, this policy has developed in accordance with three main priorities: Europe, the Atlantic, and the Portuguese-speaking world. Portugal is a European country, however, not a continental one. It is, above all, an Atlantic nation. The Portuguese-speaking world emerged and consolidated, an axis materialized through the country's special relationship with Portuguese speaking African countries, as well as with Brazil and Timor-Leste, all of which today jointly form the Community of Portuguese-speaking Countries (CPLP).

The development cooperation policy is a key component of Portuguese foreign policy, which has to be based on a broad consensus between different political forces and civil society actors. During the drafting process of the Strategic Concept for Portuguese Development Cooperation, which began in March 2012, Portugal has to coordinate development cooperation with other foreign policy areas, such as economic diplomacy and external cultural action. Concerning the Lusophone area, it is necessary to complement and mutually reinforce three main elements: economic diplomacy, external cultural action and development cooperation policy; the latter is considered as an important investment, both for the partner countries and for Portugal, since: 1) it strengthens the capacities of countries and institutions in vital areas for human development; 2) it promotes good governance, democracy and the consolidation of rule of law; 3) it brings dynamism to local economies and promotes economic growth, through the strengthening of the national entrepreneurial sector and attracting foreign direct investment that can contribute to increased international integration.

Although these priorities remain fully relevant, the current Government introduced three additional dimensions, namely the importance of and support to Portuguese communities, the internationalization of the Portuguese economy, and the reinforcement of multilateralism. The last decade has seen a transformation of Portugal's foreign policy priorities through a combination of traditions and innovations.

Keywords: Portugal, Europe, Atlantic Axis, Portuguese-speaking world, Development Cooperation, Multilateralism